

Dějepis Jednoty českých matematiků

III. Doba rozvoje a slávy

In: Václav Posejpal (author): Dějepis Jednoty českých matematiků. K padesátému výročí jejího založení. (Czech). Praha: Jednota českých matematiků, 1912. pp. [14]–33.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401921>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

III. Doba rozvoje a slávy.

Provedenou změnou stanov zahájen netušený ruch v dosavadním studentském spolku. Mladistvá Jednota téměř rázem shromáždí kolem sebe veškerý tehdejší český svět matematicko-fyzikální, studentstvo i učitelstvo, a ve všech jejích údech vře to nadšením a touhou prohloubit, rozšířit, uplatnit českou vědu, českého ducha. Proto již nestačí přednášky v úzkém vlastním kruhu konané, žádá se forum širší, forum veřejnosti; vydávají se tudíž vědecké brožury, svolávají sjezdy. A na těch nové plány se rodí, nové úkoly mladé Jednotě předpisují, tak že stanovy sotva v život uvedené již nestačují a jest třeba je doplňovati. A nový rozmach, větší předešlého. Města, okresní zastupitelstva, záložny, cukrovary, zámožní vlastenci hlásí se do řad Jednoty, a uchvácení ušlechtilým nadšením, jímž proniknutí jsou její vědci, neváhají svou hřívnou hmotně zabezpečit nadějnou vědeckou institucí. A v této šťastné chvíli příznivý osud staví v čelo Jednoty mladistvého muže, jenž jsa vědecky pravým geniem, vynáší ji na svých svěžích perutiích rychle k netušeným výšinám slávy a lesku, lichotivě uznávajícího předními jmény tehdejší vědecké Evropy.

Jest radostno číst v památkách této epochy, radostno i o ní psát. Avšak téžkou jest úloha, správně vystihnouti všecky momenty, které zde přišly k platnosti, spravedlivě rozsouditi a přičknouti zásluhy, jichž je zde tak mnoho. Není pochyby, že podmínky takového rozvoje zde byly, a to jak vnější, tak vnitřní. Vnější podmínkou byl rozmach českého vědomí a hospodářské síly za dob reskriptových a s ním spojený rozvoj českého středního školství, stejně jako nedostatek všelikých vědeckých národních institucí, universitu v to počítaje; vnitřní podmínkou pak byl zdatný vědecký dorost, bohatý již slavnými neb slibnými hlavy. Jména jako Emil a Eduard Weyr, Studnička, Neumann, Seydler, Strouhal, Zahradník, Houdek, Pánek, abych jmenoval jen ty, kteří vedení Jednoty měli v té době v rukou, a jiná četná jsou toho dokladem. Nicméně byly by tyto výhodné podmínky málo platny, kdyby zde nebylo bývalo bystrých hlav a neúnavných rukou, které dovedly potenciální energie v nich uložené přivést v účelný pohyb a žádoucí sou-

Augustin Seydler.

činnost. A tu, ačkoliv nikterak nechci mluvit o nějaké exclusivní zásluze, nutno přece jen na prvním místě vyslovit tři jména. Jsou to: Studnička, Emil Weyr, Houdek. Studnička prozíravou invencí a silou své autority, Weyr pak svým vědeckým geniem stali se tvůrci onoho v pravdě epochálního vědeckého rozmachu na půdě Jednoty, Houdek pak svým organizačním talentem a svou neúnavností ve vyhledávání nových zdrojů opatřil potřebné hmotné prostředky.

Prvním krokem výboru zvoleného, jak řečeno, dne 11. července 1869, bylo zcela přirozeně svolání ke všem přátelům a příznivcům matematiky a fyziky, zvoucí ke vstupu a k podpoře Jednoty. Svolání toto nalezlo ochotného sluchu především v řadách bývalých členů spolku, mezi středoškolským professorstvem, ale také i jinde. Zvláště to byl P. Václav Šimerka, farář v Jenšovicích u Vys. Mýta, a prof. F. Studnička, kteří bohatými dary knižními vydatně doplnili knihovnu. Přízeň Studničky, t. č. již řádného profesora matematiky na čes. technice, byla pro v život vstupující Jednotu nadmíru cennou a slibnou. Čilý výbor také její význam ihned správně postihl, a chtěl je jednak Studničku za cenné dary přiměřeně poctit, hlavně však jej k Jednotě ještě těsněji a trvaleji připoutati, navrhl mimořádné valné hromadě 21. listopadu 1869 Studničku za protektora Jednoty. Návrh ovšem s nadšením přijat a volba akklamací jednomyslně vykonaná nesla záhy velmi dobré ovoce. Neuplynul ani týden, a již zde byl od pana protektora Jednoty vedle 25 výtisků »Základů vyšší matematiky« a díky za důvěru mu prokázanou důležitý návrh. Jednota nechtěl vydá tiskem výbor přednášek té doby konaných pod jménem »První zpráva jednoty českých matematiků«. Obavy a odpor, s nímž tento návrh se zvláště u Neumanna a Seydlera potkal, tak že Studnička jej prosadil teprve nasazením veškerého svého osobního vlivu a ujištěním, že jest hotov nahraditi veškeru ztrátu, již by Jednota snad při podniku tomto utrpěla, jsou sice v prvé řadě dokladem, jak jen rozhledu a iniciativě Studničkově náleží zásluha o to, že Jednota a s ní Češi byli prvními a dosti dlouho samojedinými, kteří vydávali v Rakousku mathematický časopis, ale svědčí současně o úzkostlivé svědomitosti a opatrnosti, se kterou mladiství kormidelníci (Neumannovi bylo tehdy 26 let, ostatní byli vesměs mladší) vedli loď Jednoty k dalekým cílům. A tak vydána r. 1870 tato »První zpráva«, za níž r. 1871 následovala »Druhá zpráva« a roku 1872 »Třetí zpráva« Jednoty českých matematiků, jež všechny redigovány v části fysikální předsedou Jednoty Dr. M. Neumannem, v části mathematické pak první K. Zahradníkem, druhé dvě A. Pánkem, jsou bezprostředními předchůdci na základě nich vzniklého Časopisu.

Avšak ještě jiným způsobem měla Jednota hned v prvním

roce svého nadějného života představití se veřejnosti. Mezi četnými návrhy a myšlenkami, jež na schůzích se přetřásaly a z venkova v častých dopisech docházely, vyvolávány jsouc jednak čilým ruchem vnitřního obrozování a pořádání, zvláště knihovny a financí, jednak činem tak velkým, jako bylo vydání »První zprávy«, byl návrh prof. Hromádka z Klatov, »aby za příčinou ustálení terminologie české z fysiky a obapolného seznání a duševního pobavení se na počátku prázdnin odbýval se sjezd českých fysiků«. Návrh ochotně přijat a rychle proveden. Dopis Hromádkův byl za dne 26. července 1870, a již ve dnech 5. a 6. srpna téhož roku odbýván sjezd v Praze za předsednictví profesora Dra. Studničky. Byli to Dr. Neumann, Pánek a Houdek, kteří tak rychle vykonali přípravné práce.

Průběh sjezdu byl velmi srdečný a nanejvýš zdařilý; z četných jeho usnesení, týkajících se ustálení české terminologie pro fysiku, směru dalších »Zpráv jednoty českých matematiků«, zlepšení dotací fysikálních kabinetů a vyučování matematiky, přečestění Euklida atd., nejdůležitější pro nejbližší budoucnost bylo ono, jež ukládalo Jednotě »postarati se o svolání sjezdu všech matematiků, fysiků, přírodopytců a lučebníků do Prahy r. 1871 o letnicích«. Rozumí se samo sebou, že cílá Jednota tomuto příkazu plně vyhověla a tak se staly dni 28. a 29. května 1871, kdy tento druhý sjezd byl pořádán, svátkem české přírodovědy vůbec. S tímto sjezdem, jehož předsedou byl prof. Krejčí, Studnička místopředsedou a Dr. Neumann jednatel, byla spojena výstava strojů fysikálních, již uspořádal Dr. M. Neumann, jenž toho roku právě se stal jednak docentem fysiky české university, jednak správcem kvetoucí mechanické dílny, již sám založil. Tento sjezd, jehož účastníků bylo na 200, i se svým předehůdcem jsou půdou, z níž vyrostly naše nynější sjezdy českých přírodopytců a lékařů.

Souběžné s těmito úspěchy vnějšími šel rozvoj vnitřní; Komají se četné přednášky, zasedají a pilně pracují různé komise, zvláště terminologická a Euklidovská.

Komise terminologická výsledky svého zajímavého a často i živého jednání sice nikdy nepublikovala, ale k platnosti je přivedla přece přičiněním svých členů. Že jednání její bylo leckdy živé, ba velmi živé, dokazuje zajímavá vzpomínka, již mám od p. dvorního rady Dra. Č. Strouhala, tehdy jednoho z nejčilejších pracovníků komise. Členem komise byl totiž také známý vlastenec a popularisátor přírodních věd, přítel Jednoty, lékař Dr. Kodým, jenž chtěl zavéstí pro elektřinu termin mno. Nic nespomáhaly námítky a výklady ostatních, jak nesrozumitelnými a těžkopádnými by se stávaly naše termíny, pro něž celá Evropa má stejné pojmenování, když bychom byli nuceni

František Studnička.

řikati: mlnit, proud mlenný, výboj mlenný atd. Kodym zůstal pevným a nedosáhnuv souhlasu většiny, z komise vystoupil.

Rovněž komise Euklidovská překladu neuveřejnila. Vyšel teprve v době nejnovější, r. 1907, z pera prof. Servita a nákladem Jednoty.

Živé vědomí, se kterým počátek a založení spolku žily v srdcích členstva, došlo svého výrazu zvolením zakladatelů spolku, G. Blažka, tehdy již ph. doktora a prof. na čes. technice. Jos. Fingra, t. č. prof. na reálce v Lokti, M. Koča, t. č. ph. doktora a prof. na reálce v Čes. Budějovicích, a Jos. Waňause, t. č. ph. doktora a prof. na gymnasiu v Jičíně, za čestné členy na valné hromadě dne 25. března 1870. Tohoto vyznamenání dostalo se téhož dne předním příznivcům Jednoty prof. Jandečkovi na gymn. v Král. Hradci, prof. dru. A. Machovi na univ. v Praze, prof. dru. F. Studničkoví a P. Šimerkoví.

S čílostí spolkového a vědeckého ruchu vzrůstá arcit spolková agenda, doléhajíc tíživě na nečetný výbor. Nejvíce jest přetížen jednatel, jenž jest současně, dle vlastních slov, pokladníkem, účetníkem, zapisovatelem, dopisovatelem, jednatelem, referentem, ano i archivářem. Jeví se tudíž rozmnožení výboru nutností a ukládá se komisi, v níž zasedají Dr. Neumann, Pánek a Houdek, stanovy vhodně přepracovati. V mimořádných valných hromadách 9. a 16. července 1871 se nové stanovy přijímají a s nimi i řád knihovní, pokladní a jednací, vypracovaný jednatelem.

Base spolku těmito stanovami v mnohém ohledu rozšířena. Do účelu spolku přidáno šířiti známost věd mathematických a fysikálních po národě českém, prostředky rozmnoženy o pořádání přednášek pro širší obecenstvo a poskytnutí duševní i hmotné podpory spisovatelům. Přijat nový druh údů, dopisujících, s příspěvkem 3 zl., příspěvek údů zakládajících zvýšen na 20 zl.

Jednotu řídí valná hromada, měsíční schůze a devítičlenný výbor. Valná hromada jest nejvyšší instancí, měsíční schůze může vykládati a měniti řády Jednoty (ne stanovy), vykonati v čas potřeby doplňovací volby, rozhodovati o vydání spisů a o všech výdajích přes 10 zl. Poněvadž na měsíční i valné schůzi mají studenti samozřejmě většinu, zůstává vedení spolku ve všech podstatných otázkách úplně v rukou studentských. Výbor se skládá ze starosty, jednatele, pokladníka, účetního, neb jak tehdy se říkalo účetníka, prvního a druhého knihovníka správce časopisů, archiváře a zapisovatele. Pravomoc výboru se vymezuje tím, že může přijímati údy zakládající, přispívající a činné, jmenovati údy dopisující, činiti výdaje až do 10 zl. Okolnost, že údové dopisující se jmenují výborem, ukazuje na to, že se chtělo touto kategorií údů stvořiti něco, co by sice

nebylo ekvivalentní údství čestnému, ale přece jen by bylo něčím čestným. A zdařilo se to. Výbor jmenoval dopisujícími údy v první řadě středoškolské professoři, kteří většinou tuto poctu ochotně přijímali, a dociloval tím toho, že mnohý, který by se sám od sebe nikdy do řad Jednoty nepřihlásil, jmenován údem dopisujícím, stal se horlivým jejím podporovatelem.

Kontrolující komise dle těchto stanov byly dvě, obě tříčlenné: jedna kontroluje účty, druhá reviduje knihovnu, vyhledává neúplná díla a navrhuje potřebné knihy.

Velmi důležitým byl § 24. těchto nových stanov, totiž:

Při vydávání a podpoře spisů mathematických a fysikálních řídí se Jednota zvláštním řádem, k čemuž slouží zvláštní fond, do kterého přijde:

- a) polovice peněžitých příspěvků údu zakládajících;
- b) třetina příspěvků údu dopisujících;
- c) čtvrtina příspěvků údu přispívajících;
- d) pětina příspěvků údu činných;
- e) čistý výnos každého literárního podniku Jednoty;
- f) mimořádný dar fondu tomu výslovně přiřknutý;
- g) úrok z uložených peněz.

Zaražením tohoto fondu položen trvalý základ k publikační činnosti Jednoty, činnosti, jež Jednotě přinesla nejvíce prospěchu i cti.

Stanovy tyto byly schváleny c. k. policejním ředitelstvím 4. září 1871 č. 3425 a ve valné hromadě dne 15. října téhož roku provedeny první volby. Zvolení opětovně dosavadní členové prvního výboru Jednoty: Dr. M. Neumann, K. Zahradník a Fr. Houdek, dále Aug. Pánek, Aug. Seydler, J. Hervert, asistenti, a posluchači Č. Strouhal, Em. Čubr, Frant. Sova. Neumann zůstal předsedou, Houdek jednatelem, pokladníkem se stal Pánek. Dostalo se tudíž vedení obrozené Jednoty do rukou těch, kteří její stanovy právě přepracovali. A tyto tři mladé a nadšené hlavy učinily vše, aby nové stanovy nezůstaly pouze na papíře, nýbrž aby přešly způsobem co nejintenzivnějším v život. Zvláště Houdek, jemuž rozmnožením výboru v práci se poněkud ulivilo, vynaložil veškeré své takto uvolněné síly na získání nových členů, v první řadě zakládajících a dopisujících, a na rozmnožení stanovami normovaného fondu na vydávání a podporu spisů. Během krátké doby rozeslal nespočetně dopisů, doložených většinou tištěnou »Zprávou o činnosti Jednoty českých matematiků za první a druhý ročník, totiž od 14. října 1869 do 15. října 1871«, již z péra téhož Houdka Jednota koncem roku 1871 vydala, zve peněžní ústavy, městská a cirkusní zastupitelstva, továrníky, šlechtu, duchovenstvo a vůbec veškeré vynikající činitele tehdejšího českého života k podpoře

Jednoty. Aby styky Jednoty s českými kulturními faktory co možno rozhojnil, přihlasuje ji za člena všech tehdejších odborných a studentských spolků, mezi jiným zvláště též za zakládajícího člena Matice české. K jeho návrhu pořádají se během února a března 1872 veřejné přednášky v chemickém sále české polytechniky, k nimž získání professori: dr. F. Studnička, dr. J. Durdík, J. Krejčí, E. Tonner a M. Pokorný, a jejichž značný čistý výtěžek připadá fondu. Přednášky tyto nalézají ozvuk i na venkově, kdež pod egidou Jednoty a k těmž finančnímu účelu pořádá cyklus přednášek prof. F. Hromádka v Táboře, prof. dr. Vaňaus v Jičíně a prof. sbor reálky v Pardubicích.

Všecky tyto a podobné kroky mají nečekaný úspěch, jeví se velkolepým vzrůstem počtu členstva i fondu sotva založeného. To dodává výboru odvahy k uskutečnění přání dávno již v srdcích všech tajeného vydávati na místo dosavadní jednou za rok vycházející »Zprávy jednoty českých matematiků« mathematický časopis. Volí se redaktor a stálí spolupracovníci. Redaktorem zvolen prof. Dr. F. J. Studnička, stálými spolupracovníky jmenováni: prof. Dr. G. Blažek, doc. Dr. M. Neumann, prof. Dr. Em. Weyr.

Toto založení Časopisu, prvního toho druhu v Rakousku, stalo se na mimořádně valné hromadě dne 11. února 1872 a bylo právem veškerým členstvem považováno za událost pro Jednotu epochální. Položeno tudíž vydání prvního čísla Časopisu na den významný, na den desetileté památky založení »Spolku pro volné přednášky«, a stanoveno, den ten důstojně oslavit. Slavnost odbývána dne 17. března 1872 a její průběh jest krásným obrazem významu a vážnosti, jimž Jednota již tehdy se těšila. Již na večírku, jenž předcházal slavnosti a odbýval se v reprenatačních místnostech Měšťanské Besedy, shledáváme přední muže našeho tehdejšího vědeckého a kulturního života. Jsou tam: Palacký, Rieger, Krejčí, Tomek a s nimi všickni, kdo v české vědě tehdy něco znamenají, jsou tam zástupci přečetných spolků a studenti. Přítoky nemají konce, mladí i staří ovládnáni jsou jedním duchem, kouzlivým výraz nadšení na jejich tvářích.

Vlastní slavnost, konaná v neděli o 10. hodině v chemickém sále české techniky, má ráz vědecké schůze a honosí se opět vzácnými hosty, jako: Wenzig, Zelený, Dr. Eislt. Starosta Dr. Neumann skizzuje vývoj a význam Jednoty, předkládá veřejnosti první číslo Časopisu, jednatel Houdek předčítá vybraná místa z »Dějepis Jednoty«, jež k slavnosti té z uložení výboru sepsal a Jednota svým nákladem vydala.

Dějepis tento jest věnován Dr. F. J. Studničkoví. Způsob

věnování ukazuje, jak vysoce byly velké zásluhy Studničkovy o Jednotu mezi tehdejšími současníky ctěny.

Za titulním listem totiž čteme:

Velectěnému protektoru svému

Dr. F. J. STUDNIČKOVÍ,

professoru matematiky na c. k. universitě,

na důkaz vděčnosti a lásky

věnuje

Jednota českých matematiků.

A na stránce následující:

Vaše Blahorodí!

Přijměte dedikaci tuto z rukou našich. Uznáváme všickni zásluhy Vaše neocenitelné o nynější rozkvět Jednoty skutečně netušený a obdivuhodný. Známe oceniti Vaši podporu jak v materiálním tak i v duševním ohledu. Vy jste to byl, který jste pobádal Jednotu k vydávání spisů — ano Vy především jste původcem, že Jednota má již i časopis svůj a důležité vědy, matematika a fysika, mohou nyní pěstovány býti ve větší míře v milé naší mateřštině. Konečně vyplněna vřelá zajisté touha všech českých matematiků a fysiků a dejž Bůh, aby na dráze tak šťastně započaté pokračováno bylo ještě s šťastnějším úspěchem ku povznesení české vědy, ku oslavě českého národa!

V P r a z e, dne 10. března 1872.

Z výboru „Jednoty českých matematiků“.

Ph. dr. Mír. Neumann,
t. č. starosta.

Ph. C. Fr. Houdek,
t. č. jednatel.

Následují dvě vědecké slavnostní přednášky, technika E. Čubra, O determinantech a posl. filosofie Č. Strouhala, O významu souměrnosti ve fysice.

Na to se vypisují zvláštním aktem dvě cenné úlohy, jedna z matematiky, druhá z fysiky, a na každou z nich cena deseti dukátů ve zlatě, složených jednak Jednotou, jednak jejími příznivci.¹⁾

¹⁾ Ani jedna z vypsanych cen však udělena nebyla, dukáty dle usnesení výborové schůze ze dne 5. prosince 1874 obráceny na cenné úlohy v časopise.

Také tato slavnost má svůj živý ohlas na venkově, vyjádřený jednak četnými blahopřejnými přípisy a telegramy, jednak veřejnými přednáškami, konanými v Táboře, Blatné, v Rakovnici a ve Vodňanech.

Avšak Jednota koná netoliko slavnosti a uchází se o přízeň české veřejnosti, pracuje se též v jejím lůně horečně vědecky. Vedle Časopisu, jehož během roku 1872 vyšly první dva sešity, vydána na začátku roku již jinde zmíněná »Třetí zpráva«, a konán nepřehledný řad vědeckých přednášek na schůzích týdenních. Knižovně věnuje se velká péče a zakládá tam zvláštní sbírka českých mathem. a fys. spisů, jež obdrževši později jméno »Sbírka Kopernikova« vede se úspěšně dále.

Na týdenních schůzích dlouho vzpomínáno pocty, jíž se Jednotě dostalo návštěvou znamenitého matematika ruského, prof. moskevské university Bugajeva, jenž čilým vědeckým ruchem, jehož ve středu Jednoty byl svědkem, velmi mile byv dojat a uchvácen navázal po svém návratu do Moskvy výměnu publikací Jednoty se Sborníkem mathematického spolku v Moskvě.

Jednota sílí a mohutní, ale její dlouholetý starosta chřadne. A tak na téže valné hromadě (7. července 1872), na které Houdek nadšeně referuje, že Jednota již čítá přes 400 údů, mezi nimiž 14 měst, 27 okresních zastupitelstev, 30 záložen, 8 cukrovarů, 7 prof. sborů, 12 vědeckých spolků, 1 spořitelnu, atd., celkem 103 korporace, dále přední zástupce české šlechty, českého kněžstva a českých průmyslníků, že jmění fondu pro vydávání mathematických a fysikálních spisů činí 1751 zl., úhrnné jmění Jednoty 4867 zl., na téže valné hromadě se členstvu Jednoty oznamuje, že dosavadní dlouholetý starosta Dr. Mírumil Neumann, soukromý docent fysiky na universitě pražské, skládá svůj úřad, netuše snad ještě, že za krátko mu bude složití všecky ostatní pozemské funkce. Stalo se tak dne 22. prosince 1873.

Odchodem Neumannovým končí první fase období tuto líčeného, fase rozvoje. Této době, již můžeme počínati vlastně již rokem 1868, Neumann vtiskuje ráz jednak svou vědeckou vyspělostí, jednak svým postavením co starosta Jednoty.

Narodiv se dne 23. listopadu 1843 přišel do Prahy na studia r. 1853 za hmotných poměrů ne příliš skvělých. Ukončiv studia gymnasiijní na gymnasiu akademickém, studoval na pražské universitě a po absolvování jmenován r. 1869 assistentem Machovým. R. 1870 promoval a již r. 1871 se habilitoval pro experimentální fysiku na universitě. Jeho praktický smysl pro mechaniku vedl jej k založení mechanicke dílny r. 1871, již brzy rozšířil na prostrannější továrnu. Života v Jednotě účastnil se velice mnoho, hlavně po stránce

vědecké, konaje přechetné přednášky, z větší části experimentální, přispívaje dále do jejích vědeckých publikací, Zpráv i Časopisu, jsa zároveň redaktorem fysikální části všech tří Zpráv. Do těchto Zpráv napsal články: Nástin Helmholtzovy nauky o tónech, Jednoduché školní aparáty, Struny smyčcem hrané, Galvanická ladička a její důležitost v akustice, Z fysikální techniky, Příspěvek ke studiu Kundtových vrstev práškových, Jednoduché školní přístroje. Do Časopisu napsal: Jednoduché školní aparáty, O úkazech povrchového napnutí tekutin.

O jeho vydatné účasti na obou sjezdech bylo již zde psáno, rovněž vydatnou byla jeho činnost v tak zvané terminologické komisi při Jednotě.

Slabý organismus Neumannův nesnesl dlouho této činnosti, vyčerpávající jeho síly. Neumann odešel, ale hodnoty jím vytvořené podržely svou platnost. Továrna jím založená, vedená dále Houdkem a Hervertem, později až do dnes Houdkem samotným, udržela své dobré jméno, v Jednotě bude památka Neumannova žít na vždy.¹⁾

* * *

Štěstí, jež dosud provázelo Jednotu na každém kroku, často odvážném, diktovaném nadšením členstva a čistou láskou k vědě vlastním mateřským jazykem pěstěné, neopustilo jí v kritickém okamžiku, kdy ztrácela svého prvního dlouholetého starostu. Štěstí to nebylo tenkrát slepým, bylo to štěstí velice moudré, jež v čelo těch mladých a bystrých hlav, jichž neúnavnou činností ve službách vědy a vlasti cti se zalíbením a ochotnou podporou sledoval, možno říci, celý myslící národ, postavilo muže jedinečného ducha, jakých nemnoho rodí století. Na téže valné hromadě dne 7. července 1872, na níž resignace Neumannova vzata členstvem s politováním na vědomí, zvolen za starostu Jednoty Dr. Emil Weyr. Touto vůlhou zahájeno v Jednotě období, jež pokračujíc ve směru vzestupným dosavadního hmotného i vědeckého rozvoje učinilo přičiněním Weyrovým z Jednoty v krátké době vědecký spolek evropského jména a může býti vším právem zváno dobou slávy Jednoty českých matematiků.

Dr. Emil Weyr²⁾ byl při svém zvolení již mimořádným professorem matematiky na polytechnice v Praze. Ale ne dlouho, teprve od počátku téhož roku 1872. Dosáhl tohoto místa

¹⁾ Mezi podobizny, zdobící knihu, patřila by zajisté také podobizna Neumannova. Žel, nebylo lze ji obdržeti.

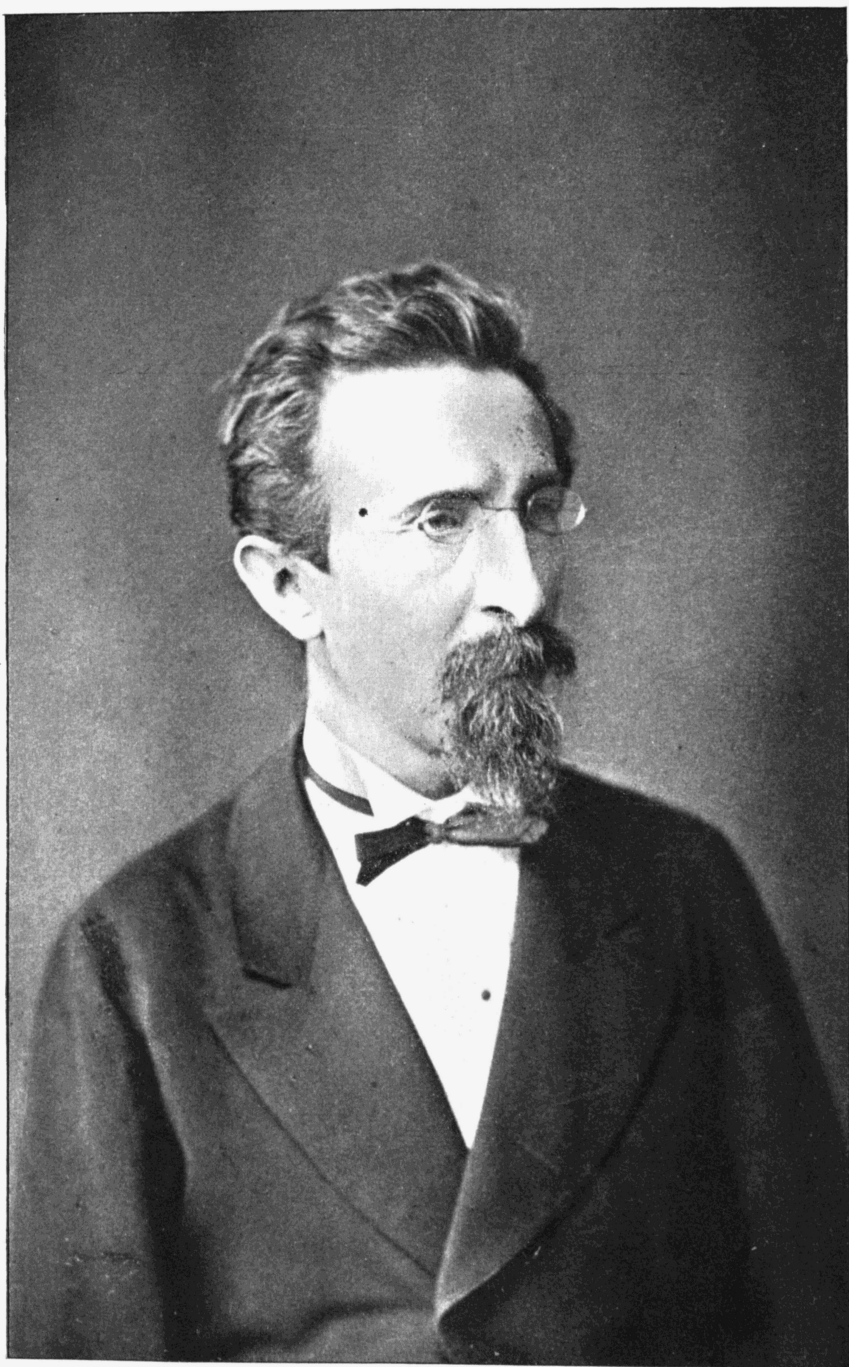
²⁾ Viz: O životě a působení Dra Emila Weyra. Napsal Aug. Pánek. Časopis XXIV. 161—224; 1895.

po svém návratu z Itálie, kdež pobyl od listopadu roku 1870 do konce května roku 1871. Maje již tehdy velmi zvučné jméno vědecké a jsa povahy milé a ušlechtilé, seznámil se velmi důvěrně se slavným L. Cremonou, jehož výklady geometrické v Miláně sledoval, a jeho prostřednictvím s celou téměř matematickou Itálií, již po odchodu z Milána procestoval. K Jednotě lnul láskou od počátku, stav se již 6. února 1870 co assistent polytechniky jejím zakládajícím členem a zasílaje jí četné dary knižní a vlastní publikace a maje v jejích řadách i četné osobní přátele, jako Dra. G. Blažka a assistenta A. Pánka. Byv tedy zvolen jejím starostou, octl se v přátelském kruhu, jenž postupem času značně se rozšířil a prohloubil. Geniální a mladistvý (nebylo mu tehda ještě 24 let), šlechtitný a roztomilý, shromáždil rázem kolem sebe vědecké síly, soustředěné v Jednotě, ve da je s nadšením a zdarem k cílům, všemi touženým: k ideálnímu, opravdovému a hlubokému pěstění vědy a šíření jí po národě a k důstojné representaci českého jména před cizinou. Nescházi na žádné schůzi, ať výborové, ať valné, jde v čele ruchu přednáškového ve schůzích týdněních, neúnavně a ochotně využívá současně všech svých četných zahraničních styků a váhy svého jména, jež co den rostou, k doporučení Jednoty přízni slavných matematiků a k navázání vědeckých styků s korporacemi příbuznými za hranicemi. Abychom uvedli hned zde na tomto místě doklad toho, jak intenzivní a obsáhlá byla činnost Weyrova po této právě stránce, slyšme, co oznamuje jednatel na valné hromadě na konci prvního roku starostování Weyrova.

». . . Co však jest největší okrasou Jednoty, jest její přátelský styk se zahraničními učenými společnostmi a vynikajícími matematiky a fysiky, což především děkovati musíme nynějšímu starostovi, který veškerých svých styků přátelských s cizozemskem hledí vždy využitkovati ve prospěch Jednoty. Jím upozorněn na Jednotu vynikající vlašský matematik L. Cremona v Miláně, který výměnou zasílá časopis svůj »Annali di matematica pura ed applicata« a mimo to zjednal spojení s »Reale Istituto Lombardo di scienze e lettere in Milano« zasíláním jeho »Rendiconti«. Dále získán Dr. D'Ovidio, prof. na universitě v Turině, který výměnou zasílá svůj časopis »Giornale di matematiche« v Neapoli vydávaný, a v českém časopise našem uveřejnil francouzské pojednání »Les points, les plans, et les droites en coordonnées homogènes«. Prof. Battaglini na universitě v Římě zasílá Jednotě svá pojednání. J. J. kníže Baltazar Boncompagni v Římě zasílá výměnou časopis svůj »Bulletino di bibliografia e di storia dalle scienze matematiche e fisiche«. Prof. Brisse zasílá výměnou časopis svůj »Nouvelles annales des mathématiques«. Prof. Hoüel vy-

měňuje svůj »Bulletin des sciences mathématiques et astronomiques« vydávaný v Paříži, a v četných svých dopisech stále velikou přízeň k Jednotě na jeho dává. Prof. Chasles v Paříži, slavný geometr, sprostředkoval co předseda spojení se »Société mathématique de France« zasiláním jejího »Bulletinu« na výměnu a předložil spisy Jednoty francouzské akademii. V brze vstoupí Jednota též s anglickými spolky, polskou a jihoslovanskou akademií ve spojení . . . Nejvíce si vážíti dlužno, že zahraničné časopisy požádaly Jednotu za referáty o čelnějších pojednáních v našem časopise uveřejněných, na př. Orthmannovy »Fortschritte der Mathematik« v Berlíně a Hoüelův »Bulletin«. . . Cizinci počínají si více všimati české vědy. Francouzský inženýr Rodet požádal Jednotu za zaslání některé české fysiky. Jiný Francouz Brinette řešil i úlohu v našem časopise uveřejněnou. Prof. Hoüel žádal za českou mluvnicí a česko-francouzský slovník, a sestavuje si již sám referáty o našem časopise.«

A tak se stalo, že za krátkou dobu stála Jednota ve vědeckém spojení s většinou nejenom italských a francouzských, ale i německých, ruských, polských, jihoslovanských, hollandských a j. odborných spolků a učených společností, jejich počet později jen poměrně málo rozmnožen, s nimiž vyměňuje své publikace až do dnes. Význam těchto styků byl v tehdejší době pro Jednotu ohromný. Jednota byla pýchou širších druhů vlasteneckých, ukazováno na ni za všech příležitostí jako na vzor a její podniky všemožně podporovány. V čele těchto podporovatelů krácela Praha, jež po celou řadu let každoročně zasilala příspěvek 100 zl., a za ní celá řada měst a korporací. Přčetné publikace, výměnou docházející, otvíraly návštěvníkům její knihovny široké obzory světové vědecké práce měrou v žádné jiné pražské knihovně nedosaženou. Závazek vlastními publikacemi se revanchovati a živý zájem, jež cizina obsahu těchto publikací Jednoty věnovala, přímo nutily k vynaložení všech sil na to, aby vědecké vystupování Jednoty bylo důstojné tohoto zájmu a těchto styků. Tím vědecká činnost, jejíž kolébkou a půdou Jednota byla, mění se v činnost přímo horečnou. Počet schůzí a přednášek jest neuvěřitelný, na př. v roce 1873 konáno 49 přednášek na 47 schůzích, zájem a účast při přednáškách neobyčejná. V čele kráčí starosta, jenž jest pořadatelem přednášek, navrhuje themata, radí, pomáhá, kritizuje, a za ním ostatní: Studnička, Seydler, Houdek, Pánek, Strouhal, Zahradník atd. Noví pracovníci se hlásí: Ed. Weyr, Jarolímek, Strnad, Brož, Soldát, Václ. Rosický a j. Abych jen jeden příklad uvedl, jaký duch vládl na schůzích přednáškových, cituji stručný zápis o týdenní schůzi ze dne 9. listopadu 1873, v Klementinu č. V.

Karel Zahradník.

»Pan Dr. Aug. Seydler podal velezajímavou přednášku »O vypočítání Neptuna Leverrierem«. Schůzi přítomen valný počet členů, kteří všichni výklad páně Seydlerův do 1/2 11 hoů. (rozuměj v noci) trvající s napnutou pozorností sledovali.

Za zapisovatele

Hyn. Soldát.«

A stejně živý ruch jest v Časopise, jenž přináší četné, pozoruhodné články. Tato zvýšená vědecká činnost však se nemezuje na nitro Jednoty, hledá širší pole, pokračuje s úspěchem v úloze nejen prohloubit vědecké poznání v Čechách, ale je i rozšířit, popularisovat. Konají se četné veřejné přednášky, hlavně též na venkově. Z těch pravou všečeskou národní událostí byly přednášky, jež jménem neb na působení Jednoty byly po zemích českých uspořádány na památku 400letých narozenin Mikuláše Koperníka. Na více než 150 místech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ba také od Čechů usedlých v Pešti, ve Vídni a ve Lvově, uspořádány přednášky během února a března r. 1873 na oslavu této památky. Pořadatelé přednášek, spojených po většině s více méně hlučnou večerní zábavou, byli městské rady, besedy, vzdělávací spolky neb konečně i jednotlivci z řad professorstva a učitelstva. Jednota, z jejíhož popudu a pod jejímiž vedením a patronancí tyto slavnosti se konají, snaží se udržeti první místo mezi nimi. Vydává z pera svého protektora životopis Koperníkův, doprovázený skvostným dřevorytem dle staré podobizny z roku 1508, a to jednak ve skvostném samostatném vydání, jednak co 1. číslo II. ročníku Časopisu. Slavnost sama, konaná 19. února, vyplňuje téměř celý den. Dopoledne jest slavnostní přednáška v tak zvaném mathematickém sále české techniky, bohatě dekorovaném, večer schůze s animovanou zábavou v Měšťanské Besedě. K přednášce pozvány učené společnosti a vynikající sbory a osoby s městskou radou pražskou v čele, a sám starosta Jednoty Dr. Emil Weyr spolu s K. Zahradníkem uvádějí vzácné hosty. Slavnostní přednášku má protektor Dr. F. J. Studnička a pražský Hlahol před i po přednášce pje zvláště k tomu cíli složené sbory mladého skladatele Pauknera na slova básníka J. Srba.

V březnu pak konána ještě slavnostní valná hromada, na níž podána přehledná zpráva o všech nespočetných slavnostech, a sbírka českých mathematických a fysikálních spisů, o jejíž založení již se zde stala zmínka, pojmenována na věčnou paměť těchto slavností »sbírkou Koperníkovou«.

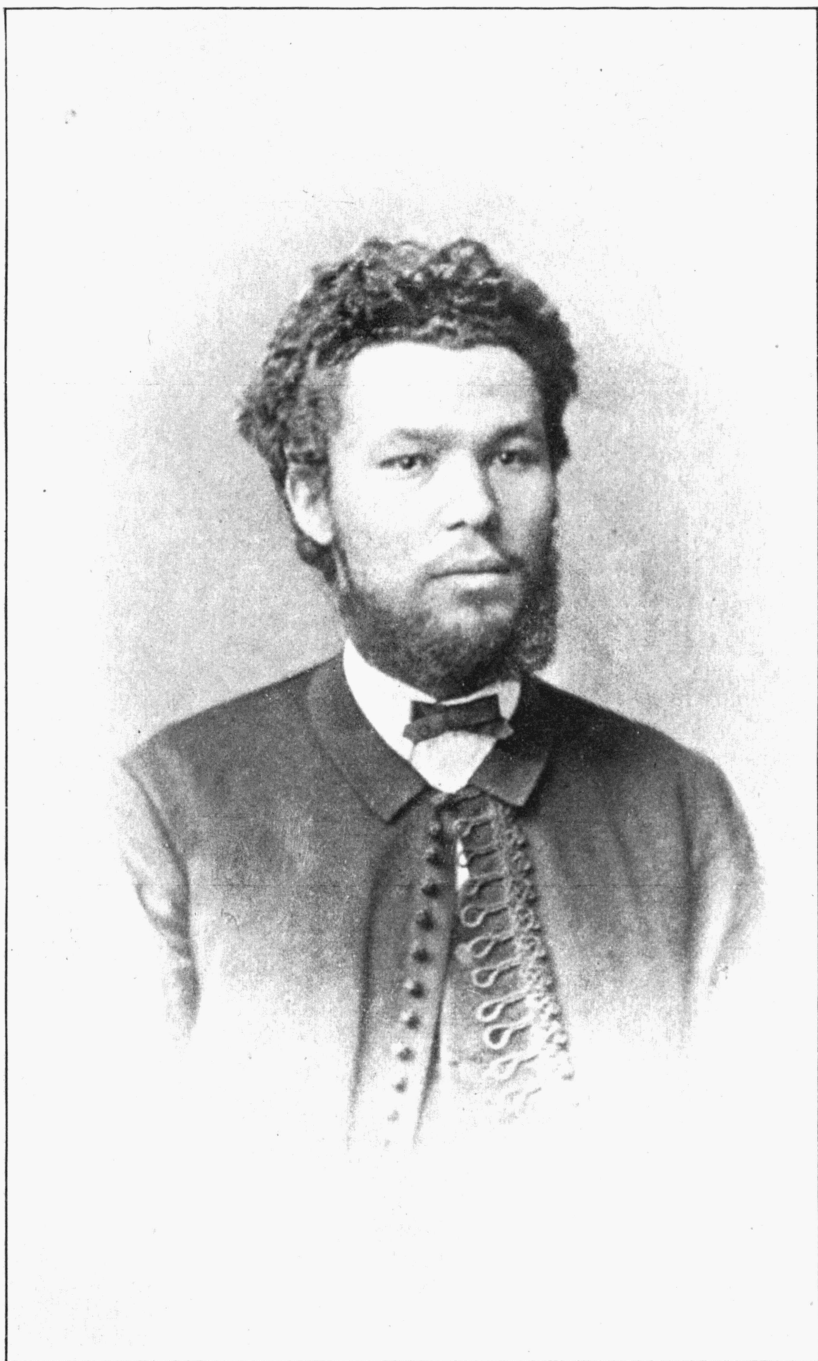
Korrespondence, již Jednota za příčinou pořádání těchto přednášek a slavností vedla, byla nesmírně bohatá. Byla uložena v arclivu Jednoty ve zvláštním samostatném fascilu a čítá 351 kusů. A byl to jednatel Jednoty F. Houdek, jenž odnesl

největší podíl ze zásluhy, že slavnost tato se stala skutkem a v tak velkém rozsahu. Houdek nebyl duch tak hluboce vědecky založený, jako na př. Seydler, Neumann, Strouhal a jiní z jeho vrstevníků, ale přítomnost Em. Weyra konala také naň svůj vliv, jen že jiným způsobem. Kdežto druzí byli neb chtěli býti jaksi Weyrovými spolupracovníky v činnosti vědecké a publikační Jednoty, neslo se nadšení Houdkovo, Weyrem inspirované, k zajištění hmotných prostředků Jednoty, k jejich organizaci a mobilisaci na jedné straně, na druhé pak straně k uplatnění Jednoty, jejího významu a vědecké potence v české veřejnosti. A z tohoto hlediska také zorganizoval tuto tak velkolepou slavnost Koperníkovu. Slavnost všude se dala jaksi jménem neb pod záštitou Jednoty, a co hlavního, v její prospěch. A tento prospěch byl nemalý. Na 600 zlatých se sešlo a připadlo fondu.

A proto také starosta i protektor Jednoty, uznávajíce tuto velikou zásluhu Houdkovo o slavnost Koperníkovu a o prospěch morální i hmotný, jenž Jednotě z toho vzešel, darovali mu v sezení výboru dne 5. března 1873 skvostné album fotografické co upomínku na slavnost Koperníkovu a vyzvali na nejbližší týdněni schůzi ústy Strouhalovými veškeru členstvo, aby dle jejich příkladu každý svou podobiznu daroval Houdkovi do alba na milou upomínku. A na březnové slavnostní valné hromadě povolalo veškeru členstvo na důkaz díků a uznání celému výboru, v prvé řadě však Houdkovi, jehož zásluhy o Jednotu a slavnost tak významnou vyličil J. Červenka, nadšeně »Sláva!«. Byl to jistě jeden z nejkrásnějších dnů v životě Houdkově.

Publikační činnost Jednoty nezůstala omezena na Časopis. Pro informaci veřejnosti a členstva, zvláště mimopražského, vydáván od počátku roku 1873 »Věstník Jednoty českých matematiků«, vycházející čtvrtletně pod redakcí Houdkovou a od III. ročníku r. 1875 Houdek-Jarolímkovou. Přinášel vedle zpráv z Jednoty také bibliografii věd mathematických a fyzikálních. Tento Věstník měl své předchůdce ve dvou »Zprávách o činnosti Jednoty českých matematiků v Praze«, o nichž již byla řeč a jež také vydal Houdek, a to první z nich za první a druhý ročník trvání Jednoty (od 14. října 1869 do 15. října 1871), druhou za třetí ročník (od 15. října 1871 do 7. července 1872).

Z péra starosty vyšlo české, spisovatelem rozmnožené a opravené vydání spisu »Dra. L. Cremona, Úvod do geometrické theorie křivek rovinných« během roku 1873 a 74. Jiný obdobný překlad vydala Jednota téhož roku 1874 přičiněním Dra. K. Zannradníka, totiž »Bellavitis, Methoda equipollenci, čili rovnice geometrických«. Důležitým pro další vývoj Jednoty bylo vydání

František Houdek.

»Deskriptivní geometrie v úlohách pro vyšší školy reálné« od prof. čes. vyšší reálky v Praze Čeňka Jarolímků, r. 1873. Knihou touto vstoupila Jednota na pole plodné publikační činnosti v oboru učebních knih středoškolských, činnosti, jež přinesla tolik překrásného užítku i škole i Jednotě. Za sbírkou následovala brzy kniha učebná od téhož autora, a sice r. 1874 »Geometrie pro IV. třídu škol reálních« a v letech 1875—77 třídní »Deskriptivní geometrie pro vyšší školy reálné«, kteréžto výtečné knihy opanovaly učební síně našich reálků na dlouhou dobu úplně. Obdobné platí o známé »Sbírce úloh z algebry« od Hromádka-Strnady, o níž výbor v této době již horlivě vyjednával, jež pak vydána během r. 1875—76.

Důsledkem tak všestranné činnosti a toho mocného ruchu, jenž v Jednotě za starostování Em. Weyra jest domovem, bylo, že řády a stanovy Jednoty brzy nestačily vše to pojmuti. Z toho pocit nevolnosti především ve středě výboru. K tomu pak přistupovala obtíž, již působil Časopis. Kruh mathematicky a fysikálně vyškoleného čtenářstva Časopisu v této době nebyl ještě tak značný, aby dovedl krýti výlohy s vydáváním Časopisu spojené, přes to, že tyto výlohy se omezovaly pouze na papír a tisk, poněvadž autoři honorářů nedostávali a rovněž tak redaktor Dr. F. J. Studnička konal svůj úkol zcela bezplatně. A poněvadž prostředky Jednoty, ač již značné, přece jen nedovolovaly trvalého zatížení passivem tohoto způsobu, bylo nutno vhodně kruh odběratelů Časopisu rozšířiti. A klient, již za doby vydávání »Zpráv« se osvědčivší, zde byl: bylo to studentstvo středoškolské. Tím však, že počítal na studentstvo, byl Časopis nucen přinášeti tomuto čtenářstvu přiměřenou četbu, což byla úloha dvojnásob těžká: Jednak se málo srovnávala s úkolem, jež měl Časopis zastávati vůči cizině, kamž byl zasílán výměnou, jednak v řadách jeho přispívatelů bylo dosti těch, kteří chtěli a dovedli psáti pozoruhodné články vědecké, ale málo takových, kteří by ze své vysoké nauky chtěli upravovati kašičku, záživnou mathematicko-fysikálním středoškolským nemluvnatům. A tak se stávalo, že mimo úlohy nepřinášel Časopis pro studenty v celku nic, z čehož ovšem chabnutí zájmu, reptání dopisujících údu, jimž doporučování Časopisu se stávalo údělem nepřijemným a všechny další veskrze nepřijemné důsledky.

Nemalou obtíží také bylo, že Jednota neměla dosud vlastních místností. Přednášky a schůze se odbývaly buď na technice neb universitě, knihovna byla uložena v posluchárně č. V. na universitě. Za to Časopis a sklad knih Jednotou vydaných neměl vůbec kam býti uložen. Dále s vydáváním spisů a rozepisováním Časopisu vznikl celý nový obor prací čistě manipulačních a bylo třeba opatřiti nějakou placenou silu pro tento

účel, neměl-li výbor a zvláště jednatel býti přetěžován prací v pravdě zcela nepřiměřenou.

Výbor, chtěje dosíci co možno velké a všeobecné účasti členstva, zvláště i mimopražského, při řešení tuto naznačených otázek, vytiskl dne 1. března 1874 v 2. čísle II. ročníku Věstníku obšírné vyzvání s výpočtem nejdůležitějších punktů, vybízející členstvo, aby se ve sloupcích tohoto Věstníku vyjádřilo o způsobu, jak je řešiti. Vskutku také došla velká řada návrhů, myšlenek a přání, jež ve Věstníku uveřejněna stala se podkladem jednání četných schůzí výboru. Konečně předstoupil výbor před členstvo s hotovými návrhy na valné hromadě 12. července 1874, kdež dosáhl za předsednictví Em. Weyra pro všechny jednomyslného schválení.

Především stanoveno, aby obsah dosavadního Časopisu se omezil na nižší matematiku a fysiku, články historické a paedagogické, kdežto pro vyšší matematiku a fysiku a novou geometrii zaražen list nový, »Archiv matematiky a fysiky«. Redaktorem Archivu, v němž připuštěny všechny moderní řeči, zvolen starosta Em. Weyr. Příznivci Jednoty a čestní členové zahraniční, jichž té doby byl již značný počet (viz seznam členstva, str. 104), se vyzvou, aby do Archivu přispívali. To se také stalo, a tak se stal Archiv ihned jedním z předních toho času vědeckých listů světových. Vycházel po sešitech nejméně 3-archových, z nichž 4 tvořiti měly jeden ročník. Největšího lesku dodávaly arcif Archivu příspěvky jeho redaktora, který hned do prvního čísla dal tři práce, jednu francouzsky, druhou italsky, třetí německy.¹⁾

Dále provedena změna stanov. Především zrušeny kategorie údů, až na čestné a zakládající, a za druhé zvýšen příspěvek, zakládajících na 50 zl., ostatních na 5 zl. Náhradou za to dostávají údové Časopis zdarma. Posluchačům vysokoškolským povolena sleva na 4 zl. Dosavadní 2 valné hromady v létě a v zimě nahrazeny jedinou na podzim. Výbor rozmmožen o 5 členů, z nichž dva velké důležitosti, totiž stálého tajemníka a ředitele. Předseda, stálý tajemník, ředitel a pokladník tvoří presidium, volené přímo z valné hromady, přidělení ostatních funkcí provede výbor samostatně. Předseda, ředitel a pokladník se volí na 3 léta, stálý tajemník doživotně, ostatních 11 členů, 4 náhradníci a 3 kontrolující komisaři na rok. Presidium mohou i údové mimo Prahu meškající písemně voliti. Zrušeny schůze měsíční a jejich kompetence přenesena na schůze týdenní. Kompetence výboru značně rozšířena, neboť dle čl. 11. výbor

¹⁾ Práce ty jsou: Principes d'une theorie des systemes symmetriques d'elements. Sopra la curvatura delle linee gobbe di terz'ordine. Über Krümmungslinien (Zur Wahrung der Priorität).

Alois Strnad.

- a) přijímá všechny členy;
- b) zakupuje knihy a předplácí časopisy;
- c) uzavírá se spisovateli smlouvu o honorář a jiné podmínky při vydávání spisů;
- d) určuje, které spisy pění a nákladem Jednoty vydány a které duševně neb hmotně podporovány býti mají;
- e) způsobuje přednášky jak v Praze, tak i mimo Prahu;
- f) určuje mimo Prahu jednatele Jednoty;
- g) volí redakci časopisů;
- h) spravuje jmění spolkové.

O rozejtí neb rozpuštění Jednoty učiněno nové ustanovení. A sice přestává Jednota, čítá-li méně než 20 údů v Praze neb nejbližším okolí bydlících, v kterémžto případě připadá veškeré jmění Jednoty Museu království Českého s podmínkou, aby k vydávání českých mathematických a fysikálních spisů obráceno bylo. V případě rozpuštění spolku připadne jmění Jednoty k opatrování obci král. hl. města Prahy až do založení spolku s týmž cílem, jaký má Jednota.

Na valné hromadě dne 8. listopadu 1874 provedeny první volby dle těchto nových stanov za účasti 69 údů pražských a 41 údů venkovských. Zvoleni: za předsedu protektor Jednoty prof. univ. Dr. F. J. Studnička, za stálého tajemníka prof. Dr. Em. Weyr, za ředitele prof. Dr. Fr. Houdek, za pokladníka adjunkt hvězdárny Dr. Aug. Seydler. Do výboru: prof. Č. Jarolímek, assistent Č. Strouhal, prof. Dr. K. Zahradník, assistent Al. Strnad, posl. fil. B. Bečka, prof. B. Porš, prof. M. Pokorný, assistent J. Hervert, prof. Dr. G. Blažek, assistent Jar. Červenka a techn. A. Sucharda. Avšak Blažek volby nepřijal a na jeho místo povolán Dr. K. Domalíp.

Nový výbor s chutí a svědomitě oddal se četným úkolům, jež jej čekaly. Přikročeno neprodleně k realizaci Archivu, a tak již v únoru r. 1875 vychází první část I. svazku. Věstník, vycházející dosud čtvrtletně, přeměněn na měsíčník a redakce rozšířena Č. Jarolímekem. Jmenována řada stanovami požadovaných jednatelů Jednoty na venkově. Tato nová funkce v organizaci Jednoty, zastávaná pravidlem členem prof. sboru vědě i Jednotě upřímně oddaným, byla jaksi náhradou údství dopisujícího a jest z nešťastnějších institucí Jednoty. Jednota děkuje svůj dnešní velkolepý rozvoj do značné míry, možno říci, že v prvé řadě, součinnosti a podpoře svých jednatelů.

Velká péče věnována nalezení vhodných místností pro Jednotu. Tyto konečně najaty v Poštovské ulici č. 286-I., v domě »u Valšů«, v prvém poschodí, za roční nájemné 200 zl. Bude tam knihovna, čítárna a sklad spisů. V jednom pokoji bude bydlet knihovník (B. Bečka), jenž bude zároveň odpovědným

dozorcem. Místnosti tyto byly opatřeny vhodným nábytkem a učiněny údüm přístupny v úterý, ve středu a v sobotu od 2—5 hodin.

Avšak tomuto prvnümu výboru nebylo souzeno dlouhého trvání. Jeho doživotní tajemník, již tak slavný, tak známý matematik, zůstával stále v postavení mimořádného profesora polytechniky s ročním platem 1200 zl., a nebylo naděje, že by buď universita pražská, jejímž byl docentem, neb technika dovedly mu dáti, čeho plně zasluhoval, řádnou professuru. A tak nadešel okamžik nevyhnutelný, všemi přáteli Weyrovými i Jednoty stejně toužebně očekávaný jako obávaný: Ěm. Weyr, byv již v červnu r. 1875 jmenován dopisujícím členem císařské Akademie věd ve Vídni, byl na základě Nejvyššího rozhodnutí d. d. 23. září 1875 povolán za řádného profesora matematiky na universitu vídeňskou. A s ním současně odchází do ciziny dlouholetý platný člen výboru, assistent hvězdárny Č. Strouhal, aby ve Würzburku hledal prostředků k svému dalšímu vědeckému rozvoji.

Jednota připravila svému doživotnímu sekretáři a nedávnému starostovi rozloučení stejně srdečné, jako dojemné, a přčetní vynikající přátelé Weyrovi v Jednotě i mimo Jednotu stojící dodali svou účastí tomuto loučení relief nezapomenutelnosti. Máme dva popisy, oba téměř shodné a stejně vřelé, této slavnosti, jež konána dne 28. října 1875 večer v Měšťanské Besedě. Jeden pochází patrně od Houdka (je vytištěn v 6. čísle III. roč. Věstníku, ze dne 25. prosince 1875), druhý od důvěrného osobního přítele Weyrova, prof. Aug. Pánka, v citovaném již životopise Weyrově.¹⁾ Budiž mi dovoleno, abych předal slovo Pánkovi.

»Četná řada professorů škol vysokých a škol středních, jakož i množství posluchačů škol vysokých sešla se v místnostech Měšťanské Besedy, aby se pobavila vzpomínkami na krásnou dobu, právě uplynulou, v níž oslavenec zdárně pracoval o rozkvět Jednoty vůbec a pěstování matematiky v našich kruzích zvláště. Každý cítil se povznesen tím vědomím, že vědecké zásluhy matematika-Čecha byly tak skvěle uznány, každý však radost tlumil tím bolným vědomím, že nám odňat takový výtečník a přesazen na pole cizí, ač by byl mohl podobné místo zaujmouti na universitě zdejší. Těm citům dal volný průchod tehdejší místopředseda pan M. Pokorný, ředitel městského reálného gymnasia na Malé straně — nyní c. k. střední školy — kterýž ujav se slova, vzletnou řečí ukázal k významu této slavnosti, k zásluhám loučícího se stálého tajemníka Jednoty, již zjednal svými snahami uznání i v širším světě mathematickém, a konečně k naději,

¹⁾ Časopis, XXIV., 161—215, 1895.

že oslavenec tento ani dále nezapomene díla svého a jako upřímný Čech i jinde bude horlivě činným ve prospěch Jednoty, ve prospěch matematického vzdělání na půdě naší a tudíž ve prospěch vědy matematické vůbec.

Srdečnými slovy oslavenec děkoval potom známým svým přeskromným způsobem, slibuje, že seč jest, pracovati bude k rozvoji matematiky a ve prospěch Jednoty, jež se mu tak milou stala, a končil přáním, aby se jí dařilo čím dále tím skvěleji.

Pan B. Bečka, jakožto zástupce posluchačů obou vysokých škol, vyslovil jménem jich nejvroucnější dík oslavenci za jeho neúnavnou shovívavost a za jeho nevšední obětavost, jakou studentstvo vždy dobromyslně podporoval v jeho snahách a jemu cestu upravoval k výšinám vědy matematické.

Pan Dr. G. Blažek, v. ř. professor matematiky české techniky a tehdejší rektor její, vyložil, že sbor professorský učinil všechny možné kroky dříve i nyní, aby sílu tak výtečnou zachoval ústavu českému, ukázav k četným žádostem, vzneseným dříve na zemský výbor království Českého, nyní na samo ministerstvo vyučování, aby pro zvláštní zásluhy udělena byla loučícímu se nyní professorovi stolice řádná; konečně živě vylíčil skvělé vlastnosti, jež oslavence zdobily, jednak jako kolegu, jednak jako učitele.

Pan Dr. rytíř Karel Kořistka, v. ř. professor geodaesie při německé vysoké škole technické, promluvil o zásluhách přítomného otce oslavencova »starého Weyra« — jak mu všickni uvykli říkati, aby rozdíl mezi mladým a nejmladším Weyrem matematikem krátce naznačili — a provolal konečně nejvzornějšímu otci a — jak nenuceně se pronesl — »kantoru českému« nadšeně »Sláva«, jež bylo s pravým jástem ode všech opakováno.

V radostném rozjaření tom Dr. Josef Durdůk, v. ř. professor české university, doplnil celý obraz vytčením jiného druhu zásluh, jež v rodině tak výtečné si zjednala matka, a jež se v celém rázu jeho duševním jeví; vytknuv, že stejnou platnost mají vedle ostatních sebe skvělejších a že tudíž v tomto případě stejného uznání zasluhuje tak vzorná matka, provolal jí rovněž »Sláva«, při čemž došel souhlasu všech přítomných.

Kde šlo o uznání vědeckých zásluh, nesměl scházeti Jan Krejčí, tehdejší v. ř. professor geologie při české technice, z jehož zlaté hřivny nadšení vytryskly při této příležitosti tři něžné znělky, věnované Weyrovi jako příteli a kolegovi, čímž slavnost večerní dosáhla svého vrcholu a zasvěcení poetického. Prof. Krejčí přednesl na rozloučenou příteli Weyrovi: ¹⁾

¹⁾ Rukopis těchto veršů, podepsaných pseudonymem Prokop Rudný, chová archiv Jednoty.

Na počátku, od prsou když máti
přírody se lidstvo odňalo,
temné noci se podobalo
žití jeho. Ejhle však tu znáti,

jarní větrík jak počíná váti,
třpytivé se jeví hvězdice,
jsou to vědy první poslice;
těž se luna počne s nebe smáti.

Tu z červánků na obzoru vzplane
slunce; bujarý již vzejde den,
a hned všude čilý ruch nastane.

Toto slunce, slavné hle! počtářství,
věčné pravdy zdroj jím objeven;
neb kde vládne, nelze trvat tmářství!

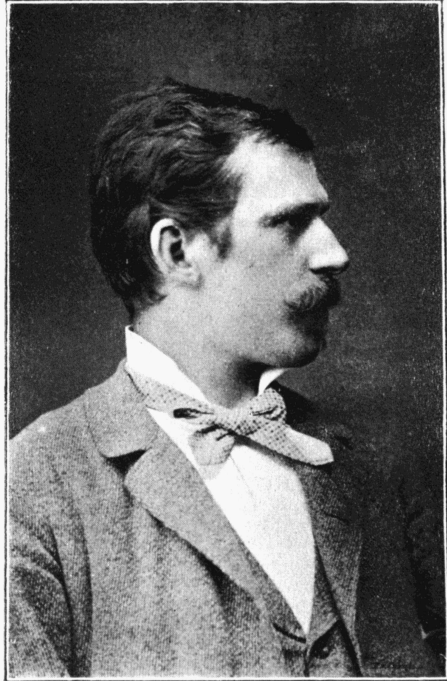
Proto úctu svatou lidstvo cítí,
slunci vzdává vřelý dík a čest,
důstojný sbor mužů zvolen jest
úctě jeho zvěstit své žití;

zkoumat průběh, dle něhož nám svítí,
sbírat pravdy v světle zjevené,
stříci, množit vědy zlděné,
jimiž moudrost se a láska nítí. —

Také Ty jsi jeden z velebněží,
Tvé též péči svěřen vědy chrám,
v nějž kdo vkročí sláb, ten vyjde svěží.

Ducha Tvého vzácným objevením
naslouchali jsme, kdy mluvil's k nám,
s radostně rostoucím obdivením.

Že odcházíš do luhu cizého,
žalem nám se plní útroby;
milé vzpomínáno na doby,
které z žití věnoval's nám svého.

Emil Weyr.

Avšak kane něco útěšného
v pelyňkový pohár loučení:
jména českého že slavení
dál se šíří slávou jména Tvého.

Jak Ti budou učni noví jásat,
velebné své vědy zář a moc
slovem kouzelným až počneš hlásat!

Podej ruku — šťastné na shledání —
nevědy kde jasníš temnou noc,
všude Čechů konáš povolání!

Nemůže být živějšího obrazu tehdejší Jednoty nad tento popis večera Weyrova. Nadějí, jež Jednota do něho vkládala, Weyr nezklamal. Zůstal vždy v čilém spojení s ní, zvláště prostřednictvím Seydlera, jenž byl jeho švakrem, a také, když 25. ledna 1894 naposledy vydechl, poslal Jednotě vyříditi svůj poslední pozdrav poslem sobě nejmilejším, svou bohatou knihovnou mathematickou, již celou Jednotě daroval.